

Универзитет у Београду, Филозофски факултет –
Одељење за историју уметности, Београд

DOI 10.5937/kultura1859222K

УДК 72.071.1 Добровић Н.

72.071.1 Брашован Д.

оригиналан научни рад

ДОБРОВИЋ И БРАШОВАН – ДВЕ ИСПРЕПЛЕТАНЕ СТВАРАЛАЧКЕ БИОГРАФИЈЕ

Сажетак: *Каријере истакнутих српских архитеката новијег доба Николе Добровића (1897–1967) и Драгише Брашована (1887–1965), биле су повезане многим нитима које са историјске дистанце заслужују проблемски осврт. Иако изразити индивидуалци, успешни и утицајни у свим областима стручног рада, по многим параметрима сматрани узорним ауторима, нису делили исте идеолошко-естетске ставове, а ни стил јавног иступања. У историографским вредновањима новијег српског градитељства, обе личности су сагледаване у светлу стваралачких заслуга, при чему им је приписана темељна улога у развоју архитектонске струке, њене културолошке и уметничке афирмације. Као продуктивни прегаоци који су наступали са супротстављених положаја стручне сцене, Добровић и Брашован су добили подједнако висока друштвена и стручна признања, али и слојевиту историографску валоризацију.*

Кључне речи: *српска архитектура, културна меморија, Добровић, Брашован, САНУ, историографија, публицистика*

Животни и стручни пут истакнутих српских архитеката новијег доба Николе Добровића (1897–1967) и Драгише Брашована (1887–1965), (слика 1 и 2) био је повезан многим нитима које са историјске дистанце заслужују иницијални критички осврт. Иако изразити индивидуалци, успешни и утицајни у свим областима стручног рада, по многим параметрима сматрани узорним ауторима, нису делили исте идеолошко-естетске ставове, а ни стил јавног иступања. Формирани у средњој Европи, са великим амбицијама

укључени у архитектонске токове Краљевине СХС (од 1929. године Краљевине Југославије) и послератне социјалистичке државе, оставили су оригиналне трагове у простору, афирмативно перципиране у широј културној меморији. Осим обиљем градитељских остварења и надахнутим неизведеним пројектима, њихова улога се мери и нематеријалном оставштином – подстицајношћу и снагом идеја, бројем и квалитетом следбеника, односно свевременским потенцијалом ауторског дела. Обојици се отуд са правом приписује статус „водећих градитеља епохе” упркос разликама које су их раздвајале.

Слика 1 Архитекта
Никола Добровић
(1897–1967)

Слика 2 Архитекта
Драгиша Брашован
(1887–1965)

Овенчани бројним признањима, при крају животног пута су се сусрели на заједничким задацима у САНУ (1961), при чему је Добровић ангажован да поводом Брашованове смрти 1965. године о њему напише пригодну монографију, постхумно објављену у одломцима тек 1976–1977. године, испуњену непримереним и контроверзним запажањима. Важно је истаћи и да је Брашован (1953) знатно пре Добровића (1964) изабран за члана Краљевског института Британских архитеката (RIBA), иако је овај други био много познатији у круговима европске авангарде.

Десет година старији, Брашован је дипломирао 1912. год., једанаест година пре Добровића (1923), јер је Николино стваралачко формирање успорио ток Првог светског рата, у коме је доживео и крупне породичне губитке. За то време Брашован је у Будимпешти развијао плодну сарадничку каријеру у атељеу реномираних професора Терија и Погањија,¹

¹ Ignjatović, A. (2004) *Arhitektonski počeci Dragiše Brašovana 1906–1919*, Beograd, Zadužbina Andrejević.

припремајући се за самостално стручно наступање. У време када се Добровић након дипломирања у Прагу поступно укључивао у тамошње архитектонске токове, Брашован је након будимпештанског формативног раздобља увелико градио у Зрењанину и Београду, постајући престижни аутор. Међутим, оно што обојицу идентитетски повезује и дубље стваралачки одређује, осим изузетне радне енергије и стручне амбициозности, управо је везаност за средњоевропски контекст у коме су се стваралачки формирали и чије су тековине пренели у југословенску културну средину. Али док је Брашован био отворенији и спремнији да задовољи интересе ширег круга наручилаца за објекте најразличитијих стилских облога, незаинтересован за теоријску димензију стваралаштва, Добровић је истрајавао на идеолошкој ортодоксији и доследној примени апстрактних начела у модерној пројектантској пракси, прилагођених средњоевропским и југословенским условима. Отуд је веома рано између њихових темељних поетичко-методолошких опредељења успостављен крупан концепцијски јаз, са видним естетским размимоилажењима, поготово што Добровић, као бескомпромисни популаризатор модернизма није показивао разумевање за Брашованово повлађивање најширем кругу архитектонских конзумената, критикујући теоријску непоткрепљеност његових идеја.

Њихов први сукоб који је продубио лично и стваралачко удаљавање (превасходно узроковано конкурентским поривима) везује се за 1928. и 1929. годину када су обојица учествовала на конкурс за зграду позоришта у Новом Саду, као и догађајима који су након натечаја уследили (због којих зграда на послетку није ни изведена).² Добровићу је са правом засметало стање сукобљених интереса у коме се том приликом као члан жирија, али и истовремени учесник натечаја нашао агилни Брашован, не дозволивши другим учесницима равноправан третман, без обзира што такав преседан у српској међуратној архитектури није био редак. Сматрајући га прагматичним пословним човеком, повремено склоном интересном „позадинском” деловању у стручним органима, Добровић га је од тада све негативније доживљавао, везујући његове успехе на конкурсима са вештинама неприципијелног пробијања. Тиме се првобитни конкурентски анимозитет између њих додатно продубљивао, прерастајући у крупну брану потенцијалне сарадње која је несумњиво могла резултирати вансеријским стручним резултатима да је до ње дошло. Уместо тога, њихове каријере су наставиле

2 Митровић, В. (1994) Конкурс за градњу позоришта у Новом Саду из 1928/29. године, *Рад Музеја Војводине* 36, Нови Сад, стр. 209–218.

дивергентан ток, развијајући се на супротним странама домаће градитељске сцене, све до заједничког избора за дописне чланове САНУ децембра 1961. године. Једино је епизода везана за анкету о будућем изгледу храма Светога Саве на Врачару (1932) показала идеолошку сличност њихових ставова, када су заговарали начела модерне архитектуре, преваходно применљива у конструктивном и социјалном погледу.³

Добровићева монографија „Брашован”, написана инстантно након Брашованове смрти током друге половине 1965. године, преваходно мемоарски обојена, објављена десетак година након Добровићевог напуштања животне сцене, никада није штампана као књига већ је представљена у наставцима у стручном гласилу инжењера и техничара „ИТ Новине” од средине 1976. до краја зиме 1977. године. Иницијатор њеног публиковања био је један од утемељивача историографије новијег српског градитељства архитекта Зоран Маневић.

У уводном поглављу монографије Добровић диференцира три главна стваралачка раздобља у животу Драгише Брашована – будимпештанско, београдско међуратно и београдско у социјалистичкој Југославији.⁴ Са данашње дистанце се може рећи да је писац у својој периодизацији запоставио нимало безначајно раздобље Брашовановог рада у Зрењанину и Банату након Првог светског рата.

Добровић Брашована класно сврстава у припаднике грађанског сталежа који су нагињали материјалном стицању и трошењу, али и који се успешно прилагодио условима живота и рада у социјалистичкој Југославији. У генези његовог стваралаштва Добровић види и одређена одступања, односно померања од „успонске линије” као вид „природних осцилација”. Истакао је да је иако лично „стојећи на другој страни попришта”, показао спремност да прикупи грађу и састави наручену монографију.

Прагматизам и практицизам издваја као Брашованове кључне карактерне одлике, сагледане у противтежи са властитом упорном борбом за унапређење архитектонске мисли. Тиме је већ на почетку рукописа читаоцима експлицитно најавио критички карактер свог излагања, у коме ће непримено популаризовати личне ставове на штету потпуније

3 Пешић, Б. (1988) *Спомен храм Светога Саве на Врачару у Београду 1895–1988*, Београд, Свети Архиепископски Синод СПЦ, стр. 46, 48–49; Јовановић, М. (2005) *Храм Светог Саве у Београду*, Београд, Задужбина Илије М. Коларца, стр. 45–47.

4 Добровић, Н. (1976) *Брашован*, *ИТ Новине*, Београд 16. 7. 1976.

валоризације Брашованих дела. Многобројним дигресијама и полемичко-критичким коментарима, у рукопису се често удаљавао од основне теме, показујући методолошку неконзистентност, чиме је више замаглио него осветлио генезу Брашовановог опуса, инсистирајући на мемоарско-анегдотским запажањима уместо на континуалности и подробности монографског наратива. Отуда његова монографија нема прегледно заокружен научни, већ примарно дигресивни публицистичко-мемоарски карактер, лишен елементарног навођења извора. При томе је у њој изнето и мноштво непримерених једностраних ставова којима се отворено подрива Брашованов стручни ауторитет, са главном замерком да се „касно” укључио у модернистичке градитељске токове. Другим речима, монографија у целини више говори о самом Добровићу и његовим становиштима него о Брашовану, који је претежно сагледан као продуктивни идејни опонент. Ипак, диљем рукописа провејава и одређени респект према Брашовану као особи, поготово при изношењу детаља о самом крају њихове комуникације, када су се по први пут зближили на Брашовановој самртничкој постељи 1965. године.

У другом наставку рукописа,⁵ Добровић врло темељито, а на моменте и надахнуто осветљава „цртице” из најранијег животног раздобља Драгише Брашована, сакупљене уз помоћ Брашовановог сестрића Станоја Жупанског, при чему у излагању подцртава наративни контекстуализам. Брашованово детињство и школовање у Вршцу доводи у везу са друштвеним амбијентом тог банатског града, истичући снажан утицај мајке на његов развој, као и доприносе стрица и неколицине другова, због којих се Драгиша и уписао на Архитектонски одсек Техничког факултета у Будимпешти 1906. године. Физичке и карактерне црте које је Брашован наследио од родитеља, такође су биле тема Добровићевог разматрања. У трећем наставку он детаљније осветљава Брашованов вишегодишњи боравак у Будимпешти, процењујући сецесију као историјску „међуигру” тадашње Мађарске.⁶ Истакнут је утицај ауторитативних професора Шулека и Хаусмана као носилаца монументалног еклектицизма, који је, уз сецесију, обележио архитектуру метрополе на Дунаву са 750.000 становника. Подцртана је Брашованова улога креативног помоћног цртача у атељеу Терија и Погањија (1912–1918) која ће у српској научној историографији знатно касније бити потпуније осветљена. Добровић је са правом напоменуо да се у додиру са свим тим различитим

5 Исто, 30. 7. 1976.

6 Исто, 20. 8. 1976.

локалним струјањима „и индивидуалним ставовима изграђивао Драгиша Брашован”. У наредном наставку писац инсистира на искуству које је Брашован стекао у атељеу аутора чувене будимпештанске палате „Адриа”, као и на њиховим карактерним профилима.⁷ Истакао је Брашована као најталентованијег младог сарадника њихове фирме, позивајући се на сведочење свог пријатеља, иностраног члана САНУ мађарског архитекту Мате Мајора. У првим одељцима, уз Добровићев наратив, публиковани су и цртежи Брашованових раних пројеката.

У петом наставку монографије Добровић штуро осветљава Брашованов романтичарско-еклектички период рада у Зрењанину (тада Великом Бечкереку) 1918–1920. године набрајајући мањи део тамошњих реализација. Потом описује културни миље који је Брашован затекао по доласку у Београд 1920. године. Истиче недостатак организације у пројектантској делатности, мањак стручних кадрова, али и постепено интензивирање грађевинске активности уз помоћ страних кредита. Издваја и појаву првих приватних бироа као кључну за развој ауторских идеја и програма. Но критикује „шаренило и неуравнотеженост” београдске архитектуре двадесетих година, подстакнуто делатношћу руских емиграната, чију улогу дели на „корисну” и „декомпонујућу”, будући да су Краснов, Баумгартен, Лукомски, КовалеВСки и други унели „у већ збркане појмове једну конформистичку компоненту”.⁸ Поготово је као „деструктивне и некомпетентне” издвојио привилеговане државне архитекте Георгија КовалеВСког и Николаја Краснова, превидевши позитивне стране њиховог рада. Са друге стране, посебну пажњу посвећује личности Милана Секулића, такође будимпештанског ђака, са којим се (уз инжењера Михајла Петровића Обућину) 1920. године Брашован удружио у самостални атеље „Архитект”.

У следећем наставку рукописа,⁹ Добровић истиче утицај страног капитала на изградњу еклектички обликованог Београда, у којем је јачало приватно предузетништво грађанске класе. Пажњу придаје и првим подухватима бироа „Архитект”, описујући његову унутрашњу поделу рада. Указује и на Брашованово дипломатско избегавање сукоба и успостављање плодних друштвених веза које су му омогућиле велике хонораре и улагање знатних средстава у „конвенционални начин живота”.

7 Исто, 3. 9. 1976.

8 Исто, 1. 10. 1976

9 Исто 15. 10. 1976.

У наредном наставку Добровић се осврће на прва Брашованова остварења у београдској средини која су му донела велику популарност.¹⁰ Детаљно анализира палату Есконтне банке у Нушићевој улици бр. 4, као и теразијску чесму из 1922. године. Подцртава снажан утицај будимпештанског еклектицизма на ефектан пластички декор банке, што ће остати релевантно полазиште за њена каснија историографска тумачења. Описује и поједина Секулићева самостална дела, као и разлоге његовог престанка сарадње са Брашованом 1925. године.

У следећем одељку Добровић акцентује продуктивну „еклектичку” фазу Брашовановог рада која му је донела велику славу у међуратном Београду (Шкаркина и Генчићева вила), преоштро закључујући да је у питању „прављена а не и створена архитектура” којом се „ласкало скоројевићкој таштини” сопственика.¹¹ У том сегменту опуса он не види елементе културолошког прогреса, већ назадно повлађивање елитистичком укусу. Ипак, као прве „вредне” Брашованове објекте са почетка тридесетих година, писац монографије издваја Трговинску комору на Студентском тргу (обложена студеничким мермером), стамбени објекат у Улици Деспота Стефана 7, кућу Коцића у Македонској улици, кућу на углу улица Генерала Жданова и Бирчанинове, као и интерполацију на Зеленом венцу 10, Карађорђевог дом у Рачи и др. Заслуге за дефинитивно довршење куће трговца Попова на углу улица Француске и Браће Југовића придаје Брашовановом сараднику Андреју Васиљевичу Папкову. Помиње и кућу Шломовића у Винковцима која касније није разматрана у српској историографији. Критикује и репрезентативну еклектичку палату Бојића на углу престоничких улица Узун Миркове и Краља Петра због раскорака између њене спољашњости и унутрашњости. Наводи и имена Брашованових младих сарадника који су му помагали у атељеу: Николаја Шилова, Андреја Папкова, Драгана Гудовића, Фрању Јенча и Павла Крата, и о којима се пре појаве овог рукописа недовољно знало. Брашована карактерише као перфекционисту и „мајстора детаља”, подједнако заинтересованог за „пету” колико и друге фасаде, као и његов знатан труд у комуникацији са занатлијама. На крају одељка га дефинише као ствараоца коме је био примаран ликовни ефекат архитектонских дела, а мање њихова функционално-конструктивна компонента, чије је решавање најчешће препуштао сарадницима. Следствено томе, Добровић поставља провокативно питање „да

10 Исто, 20. 10. 1976.

11 Исто, 12. 11. 1976.

ли је Брашован и један пројекат изводио својим рукама од почетка до краја”.

У наредном наставку Добровић осветљава разлоге због којих се Брашован „пренуо” и крајем двадесетих окренуо модернистичкој архитектури, оптерећујући своју семантику прелазним облицима.¹² Као прекретнички догађај издваја архитектонски склоп павиљона Југославије на светској изложби у Барселони 1929. године који му је донео међународно признање. Брашовановом павиљону замера недовољну просторну транспарентност и тежњу ка снажном визуелном ефекту. Ипак, у следећем наставку наилазимо на позитивније квалификације Брашованове „животне трилогије” коју чине монументална здања Команде ратног вазухопловства у Земуну, Дунавске Бановине у Новом Саду и београдске Државне штампарије.¹³ За разлику од осталих дела насталих током четврте деценије прошлог столећа, управо та три сматра „најчистијим”, односно „најсмелијим у поигравању средствима савременог архитектонског говора”. Одељак закључује пасусом у коме читаоце обавештава о Брашовановој стваралачкој апстиненцији током немачке окупације (1941–1944) када је искључиво истраживао Београдску тврђаву.

У одељку објављеном 24. 12. 1976. године Добровић описује Брашованову улогу у послератној обнови Југославије, односно успешно прилагођавање измењеним социо-економским условима. Истиче чињеницу да је Брашован развио делатност на ширем простору социјалистичке заједнице, испољивши ванредну снажљивост у разradi различитих градитељских програма. При томе набраја већи део његових реализација. У наставку публикованом 7. 1. 1977. аутор детаљније описује Брашованово кретање кроз послератна стручно-организациона тела, као и настанак неких важних остварења (преправка Старог двора и хотел „Метропол”, урбанистички комплекс у Јагодини). Робној кући у Чачку и Пошти у Новом Саду придаје више простора, превасходно их посматрајући са критичког становишта. Пажњу поклања и појединим неизведеним пројектима.

У закључним фебруарским наставцима монографије Добровић износи завршне оцене Брашовановог живота и дела.¹⁴ Потенцира његова истраживачка путовања по свету, али и нерадо коментарисање властитог и туђег рада. Закључује да је тежио нешаблонским решењима ослањајући се примарно

12 Исто, 26. 11. 1976.

13 Исто, 10. 12. 1976.

14 Исто, 18. 2. 1977.

на интуицију, не сналазећи се најбоље „са савременим архитектонским принципима”. Замера му и на тежњи ка сликовитости и одсуству дубље теоријске надградње својих реализација. Цитира и ставове појединих савременика о њему. Дефинише га као сензибилног уметника коме функционализам никада није представљао приоритет. У том светлу структурира и одељак објављен 4. марта 1977. године.

Управо у том претпоследњем одељку Добровић најоштрије „разобличава” Брашованову концепцијску „недореченост” и компромисерство у примени начела модерне архитектуре, замерајући му тежњу ка „јевтиној допадљивости” и нагињање „ликовним играријама”. Критичка запажања поткрепљује примерима, закључујући да је Брашована кочила снажна носталгија према сликарству. У последњем наставку (18. 3. 1977) Добровић истиче чињеницу да је Брашован тек у 74 години изабран за академика САНУ, напомињући да је „своју улогу у гужви догађаја одиграо разборито, поштедевши себе непријатности које прате сукоби са општим и индивидуалним ставовима”.

Брашованови наследници, на челу са његовим сестрићем Станојем Жупанским, су још 12. децембра 1965. године, упутили Добровићу протестно писмо поводом његовог пристрасно структурираног рукописа, испуњеног оштрим коментарима и скромним естетским анализама Брашованових дела. Наведено је да ова монографија није достигла ниво ранијих Добровићевих огледа о значајним утемељивачима светске модерне архитектуре, јер се непримерено инсистира на ситницима и критичкој оштрини са елементима омаловажавања. Писмо је објављено на истој страни уз последњи одломак Добровићеве монографије.

Критички интонирана, упркос мноштву дигресивних коментара, Добровићева монографија садржи и низ значајних биографско-полемичких запажања, која су постала незаобилазна при свим будућим тумачењима Брашовановог дела. Писана са одређеним респектом, колико и усмерена ка детронизацији великог епохалног конкурента, временом је историографски превазиђена, представљајући пример једностраног вредновања једног импозантног историјског опуса. Иако методолошки удаљена од класичног академско-научног дискурса, у домаћој литератури је често цитирана, без обзира што је њена утемељеност од стране Брашованове породице оправдано оспорена.

Неопходно је истаћи и чињеницу да је Добровић у часопису „Архитектура урбанизам” непосредно након Брашованове смрти објавио знатно одмеренији некролог

лишен негативних коментара изнетих у монографском рукопису нарученом од САНУ.¹⁵ Штавише, тим прегледним подсећањем провејавају афирмативне оцене главних Брашованових дела.

Може се закључити да је за разлику од Добровићевог искреног и посвећеног медитеранства, тек недавно размотреног у домаћој историографији,¹⁶ Брашованово медитеранство континентално, посредно и епизодно, будући да се он доследније држао формативне идеологије средњоевропског контекстуализма. У својим стремљењима, за разлику од Добровића, Брашован није настојао да постане утицајни културни ауторитет, универзитетски наставник или дежурни идеолог, усредсређујући се првенствено на пројектовање и грађење. Стварање није поимао као страсну идеолошку борбу, већ као вид испољавања стручних талената и идеја.

У историографским вредновањима новијег српског градитељства, обе личности су сагледаване у светлу стваралачких заслуга, при чему им је приписана темељна улога у развоју архитектонске струке, њене културолошке и уметничке афирмације. Као продуктивни прегаоци који су наступали са концепцијски супротстављених становишта, Добровић и Брашован су добили подједнако висока друштвена признања, али и слојевиту историографску валоризацију.

ЛИТЕРАТУРА:

- Blagojević, Lj. (2015) *Itinereri: Moderna i Mediteran*, Beograd, Službeni glasnik, Univerzitet u Beogradu – Arhitektonski fakultet.
- Bogunović, S. G. (2005) Brašovan Dragiša, u: *Arhitektonska enciklopedija Beograda XIX i XX veka*, tom 2, Beograd, str. 730-736.
- Брдар, В. (2003) *Од Париса до Брашована. Архитектура јавних здања у Новом Саду између два светска рата*, Нови Сад, 24-29, стр. 68-71.
- Dobrović, N. (1965) In Memoriam. Stvaranje arh. Dragiše Brašovana, *Arhitektura urbanizam* 33-34, Beograd, str. 42-44.
- Добровић, Н. (1976) Брашован, *ИТ Новине*, Београд 16. 7. 1976 – 18. 3. 1977.
- Ignjatović, A. (2004) *Arhitektonski počeci Dragiše Brašovana 1906-1919*, Beograd, Zadužbina Andrejević.

15 Dobrović, N. (1965) In Memoriam. Stvaranje arh. Dragiše Brašovana, *Arhitektura urbanizam* 33-34, Beograd, str. 42-44.

16 Blagojević, Lj. (2015) *Itinereri: Moderna i Mediteran*, Beograd, Službeni glasnik, Univerzitet u Beogradu – Arhitektonski fakultet.

Ignjatović, A. Sanjana prošlost, zamišljena budućnost: Arhitektura i nacionalni identitet u Srbiji 1918-1941, u: *Istorija umetnosti u Srbiji XX vek*, tom 3 ur. Šuvaković, M. (2014), Beograd, str. 143-156.

Ilijevski, A. (2014) Form and Function: Architectural Design Competition for the State Printing House of the Kingdom of Yugoslavia, *Zbornik Matice srpske za likovne umetnosti = Matica srpska Journal for Fine Arts* 42, Novi Sad, str. 259-276.

Јовановић, М. (2005) *Храм Светог Саве у Београду*, Београд: Задужбина Илије М. Коларца.

Кадиевић, А. (1990) Живот и дело архитектке Драгише Брашована (1887–1965), *Годишњак града Београда XXXVII*, Београд, стр. 141-173.

Manević, Z. (1966) Arhitektura Dragiše Brašovana, *Umetnost* 6, Beograd, str. 60-69.

Маневић, З. (1970) Дело архитектке Драгише Брашована, *Зборник Матице српске за ликовне уметности* 6, Нови Сад, стр. 187-208.

Manević, Z. (1980) Naši neimari. Dragiša Brašovan, *Izgradnja* 8, Beograd, str. 49-57.

Миловановић, М. П. и Марковић, И. Р. (2016), Прилог проучавању опуса архитектке Драгише Брашована (1887–1965) – новооткривени пројекти, реализације и документи, *Зборник Матице српске за ликовне уметности* 44, Нови Сад, стр. 347-366.

Митровић, В. (1994) Конкурс за градњу позоришта у Новом Саду из 1928/29. године, *Рад Музеја Војводине* 36, Нови Сад, стр. 209–218.

Михајлов, С. (2016) *Државна штампарија*, Београд, ЗЗЗСКГБ.

Пешић, Б. (1988) *Спомен храм Светога Саве на Врачару у Београду 1895-1988*, Београд, Свети Архијерејски Синод СПЦ.

Стаменковић, А. (2011) Прилог проучавању београдске стамбене архитектуре Драгише Брашована *Годишњак града Београда LVI-II*, Београд, стр. 135-153.

Aleksandar Kadijević
University in Belgrade, Faculty of Philosophy –
Department of Art History, Belgrade

DOBROVIĆ AND BRAŠOVAN –
TWO INTERTWINED CREATIVE BIOGRAPHIES

Professional careers of prominent Serbian architects from a more recent period, Nikola Dobrović (1897-1967) and Dragiša Brašovan (1887-1965), were connected with many links which, from a historical distance, deserve an initial review. Although both expressive individuals, successful and influential in all areas of professional work, and both considered to be exemplary authors by many parameters, they did not share the same ideological/aesthetical attitudes nor the style in public appearance. In synthetic anthologies of recent Serbian constructions written over the last decades, both personalities have been viewed in light of their creative merits, holding great importance for the development of the architectural profession, and its cultural and artistic promotion. As productive authors who performed at the opposing poles of the professional scene, Dobrović and Brašovan have received equally high social and professional recognition, and also an enviable historiographical affirmation that does not seem to recede even today.

Key words: *Serbian architecture, cultural memory, Dobrović, Brašovan, SANU, historiography, publicistic science*